Ларыса Фінкельштэйн

Традыцыі
і наватарства

Частка 2

Ніці творчасці і ўспамінаў

Экспазіцыя ў галерэі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі была прысвечаная памяці трох мастакоў, якія прыйшлі ў мастацтва ў 1970-я. Гэта аўтары надзвычай розныя, што прадстаўляюць розныя школы, нават розныя кірункі ў беларускім тэкстылі, розныя стылі і розныя матэрыялы, у якіх яны працавалі.

Ларыса Густава (1947—2021)
Член Беларускага саюза мастакоў, — мастак беларускага тэлебачання, выбіралася старшынёй секцыі мастацкага тэкстылю, узнагароджаная медалём «За заслугі ў выяўленчым мастацтве», граматамі БСМ і Міністэрства культуры. Яе манументальныя творы знаходзяцца ў інтэр'ерах выканкама горада Глыбокае, санаторыя МУС, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Дома паляўнічых у Маскве, Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы і

2

балета, Мірскага замка. Аўтар шматлікіх персанальных выстаў, удзельніца рэспубліканскіх і замежных.
Нарадзілася ў ціхім паважным паўночным Каўнасе, дзяцінства прайшло ў паўднёвай курортнай марской і скалістай Феадосіі. А творчы лёс склаўся ў азёрна-жамчужнай Беларусі, у гарадскіх рытмах Мінска.
Мабыць, адтуль, з дзяцінства, асляпляльны, нібы заліты сонцам, звонкі колер у многіх яе кампазіцыях («Конікі», «Восень»).
У ламаных абрысах успамінаў (мастачка называе гэта проста «Горы») — кантраст ружовага, зялёнага, сіняга, жоўтага стрымліваецца адзіным тонам і складаецца ў гарманічную мазаіку.
Настрой, адчуванне свету і сябе ў ім мяняецца часам на супрацьлеглае. І тады ўзнікаюць ціхія, сплаўленыя, на паўтонах «Поры года». Кліпавая рухомасць лакальных плям у гэтых невялікіх, нібы зацягнутых жэмчугам міні-габеленах робіць іх нясумнымі, жывымі.
Ад абстрактных, з пахіснутай геаметрыяй малюнка кампазіцый аўтар лёгка пераходзіць у свет зямнога: матылькоў, кветак, травы. Але яны не ператвараюцца ў гербарый ці партрэт жучка, а неяк самі сабой становяцца дэкаратыўна асэнсаванымі элементамі яе палотнаў.
Рыбкі, драконы і чарапашкі знаходзяць вечнасць і значнасць у яе нітках, нібы ў роспісах старажытных сцен.
Ад вялікіх рэпрэзентатыўных яе габеленаў «Касачы», «Лілеі» да гуллівых, амаль інтымных міні-габеленаў, такіх як «Дама на канапе», таксама ўсяго адзін крок.
Ларыса Густава належыць да той слаўнай кагорты беларускіх мастакоў дэкаратыўнага мастацтва, якія аднымі з першых атрымалі менавіта тэкстыльную мастацкую адукацыю на толькі што створаным аддзяленні ДПМ у Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце (цяпер Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў). Яны закладвалі аснову фарміравання сучаснай нацыянальнай школы прафесійнага габелена. Прынцыпы яго стварэння прыйшліся да душы Ларысе. Яна адна з нямногіх, хто заставаўся верны самому габелену, умела ў ім сказаць усё, не распыляючыся на спакусы іншых відаў і тэхналогій тэкстылю.
Больш за тое, яна наўмысна абмяжоўваецца, як правіла, толькі класічным гладкім ткацтвам, прамавугольнай формай, максімальна выяўляючы яго выразныя магчымасці. У ім мастачка праводзіць свае, часам не адразу заўважныя, складаныя эксперыменты з колерам, гульнёй плоскасцей, аптычнымі эфектамі.
Аднак і агульнае захапленне ў 1970-х фактурнымі пробамі ёй аказалася не чужым. Гуллівая, зменлівая, багатая «Палітра» нараджаецца ў серыі міні-габеленаў, выкананых у ворсавай тэхніцы з варыяцыямі геаметрычных каляровых рэфлексаў.
Яе каляровы, часцей за ўсё светлы свет супрацьстаіць шэрасці быцця і несумненна перамагае. Кантрасты колеру, фактур, рытмаў, настрояў і станаў, схопленыя моцнай ніткай майстра, набываюць гармонію.
Гармонію Ларыса стварала не толькі ў габелене, а ўсюды, дзе з'яўлялася. Яе суцэльная натура, тонкі густ, талерантнасць, камунікабельнасць і пры гэтым уласная пазіцыя ў мастацтве і ў жыцці, а таксама рэдкая ў наш час прыстойнасць прыцягвалі да яе мноства людзей.
Пластычная, тонкая пульсуючая нітка творчасці Ларысы Густавай заўсёды ярка-пазнавальная ў цудоўным палатне, які называецца «Беларускі габелен».

Уладзімір Лісавенка (1959—2021)
Нарадзіўся ў сям'і ваеннага лётчыка ў Кліну (Падмаскоўе). Затым былі Сяміпалацінск, Новасібірск, Якуцк, Нарыльск, Масква, Мінск. Першыя крокі ў прафесіі ён зрабіў у студыі ДПМ пад кіраўніцтвам выдатных мастакоў: скульптара Леаніда Зільбера і мастака дэкаратыўнага мастацтва Людмілы Захадзячанка. Тады ж захапіўся ткацтвам, а ў 1985 годзе скончыў аддзяленне мастацкага афармлення і мадэлявання вырабаў мастацкай прамысловасці ў знакамітым інстытуце лёгкай прамысловасці ў Віцебску.
Віцебская школа тэкстылю заўсёды адрознівалася самабытнасцю. Яна стварыла зусім адмысловы прасторавы тэкстыль. Творы віцебскіх мастакоў былі плоскімі па форме, але патрабавалі асаблівага паветра і святла, а таму і размяшчэння не прысценнага, а ў прасторы. І ўсё гэта нараджала ілюзію аб'ёму. Віцебскія мастакі тэкстылю былі адметныя на ўсіх усесаюзных і рэспубліканскіх выставах. Адным з такіх заўважных і арыгінальных творцаў быў Уладзімір Лісавенка.
Мабыць, адна з яркіх рыс яго твораў — напружаная актыўная рытміка, прычым і гарызантальная,

АЛА НЕПАЧАЛОВІЧ ТВОРЧА ПРАЦАВАЛА Ў ГАЛІНЕ ТРАДЫЦЫЙНАГА ТКАЦТВА, ПА-МАЙСТЭРСКУ ЗЛУЧАЛА ВЕКАВЫЯ ТЭХНАЛАГІЧНЫЯ, ПЛАСТЫЧНЫЯ, ЗМЯСТОЎНЫЯ ЭЛЕМЕНТЫ НАРОДНАГА МАСТАЦТВА З СУЧАСНЫМІ НАВАТАРСКІМІ ПРЫЁМАМІ. У ПРЫВАТНАСЦІ, ЯНА НЕ ТЫРАЖАВАЛА КЛАСІЧНЫЯ НАРОДНЫЯ АРНАМЕНТЫ, А НА ІХ АСНОВЕ РАСПРАЦОЎВАЛА СВАЕ, АЎТАРСКІЯ АРНАМЕНТАЛЬНЫЯ МАТЫВЫ.

і вертыкальная, што стварала адчуванне ўнутранай дынамікі. Імпульсіўнасці і напружанасці яго прац спрыялі актыўныя фактуры, якіх ён дамагаўся з дапамогай і featureнафактурных нітак, і адмысловых, акрамя класічных габеленных, дэкаратыўных перапляценняў. Звычайныя нацюрморты, пейзажы і нават партрэты набывалі некаторую фантастычнасць і касмаганічнасць. Некалькі гадоў таму Уладзімір звярнуўся да аўтарскага эксперыменту з матэрыялам. Яго ўток быў запраўлены не традыцыйнай ніткай, а танюсенькімі паскамі бязлітасна парэзаных джынсаў. Сябры і знаёмыя забяспечвалі яго сыравінай, а сам майстар казаў, што запускае ў вечнасць старыя штаны. Насамрэч гэты матэрыял быў не проста тканінай, а намоленым знакам, сімвалам часу, маладосці, узроставай і геаграфічнай татальнасці распаўсюджвання. Аўтар сцвярджаў, што яго твор можа праіснаваць 500—600 гадоў, калі, вядома, не з'есць моль. Ён фактычна стварыў сваю школу габелена. І ў яго былі вучні-паслядоўнікі: студэнты Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М.Танка, навучэнцы дзіцячай мастацкай школы №3 Мінска, гурткоў і студый, якімі ён кіраваў.
Лісавенка, член Беларускага саюза мастакоў, Беларускага саюза дызайнераў, Маскоўскага саюза дызайнераў, быў паспяховым педагогам, займаўся тэкстыльным дызайнам інтэр'ераў, але галоўнай справай яго жыцця была творчасць — у мастацкім тэкстылі, у габелене, у тым ліку і абсалютна аўтарскім. Усё гэта шчодра дэманстравалася на самых розных выставах: рэспубліканскіх, замежных, персанальных.
Былі сярод прац абстрактных і цалкам рэалістычныя. «У іх я навострываю майстэрства, — тлумачыў Уладзімір. — Што тычыцца нейкіх надзённых тэм, раскрываць іх у мастацтве — гэта ўжо палітыка. А мастак павінен быць па-за ёй. Я не раблю плакатаў. Мне бліжэй ідэалогія хрысціянская, чым любая іншая».

Ала Непачаловіч (1951—2021)
Педагог Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, лаўрэат ІІ Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва ў намінацыі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, член Беларускага саюза мастакоў, творча працавала ў галіне традыцыйнага ткацтва, па-майстэрску злучала векавыя тэхналагічныя, пластычныя, змястоўныя элементы народнага мастацтва з сучаснымі наватарскімі прыёмамі. У прыватнасці, яна не тыражавала класічныя народныя арнаменты, а на іх аснове распрацоўвала свае, аўтарскія арнаментальныя матывы. Яе работам уласцівыя колеравая і кампазіцыйная стрыманасць, мінімалізм, нязвыклая для падобнага роду работ манументальнасць і агульная тэкстыльная культура. Манументальныя творы Алы Непачаловіч знаходзяцца ў інтэр'ерах Палаца Незалежнасці і Нацыянальнай бібліятэкі, Гродзенскага драматычнага тэатра і Магілёўскага абласнога палаца культуры. Яе працы ў персанальных і групавых выставах шмат экспанаваліся, у тым ліку па-за межамі Беларусі.
Нароўні з галоўным напрамкам мастацкага тэкстылю — ткацтвам, — яна звярталася і да розных іншых відаў, у прыватнасці да габеленаў. І адным з яскравых твораў Алы быў аўтапартрэт, умоўны, мінімалісцкі і вельмі дасціпны — прадстаўлены і на цяперашняй выставе памяці.

4

5

1 ▪ Ларыса Густава. Конікі. (Фрагмент). Шпалеры, ручное ткацтва, воўна. 1998.
2 ▪ Ларыса Густава. Батанічны сад (прысвячэнне Алене Кіш). Габелен, ручное ткацтва, воўна. 2017.
3 ▪ Ала Непачаловіч. Вольная зямля. Рамізнае ткацтва, бавоўна, паўвоўна. 2015.
4 ▪ Уладзімір Лісавенка. Нацюрморт. Габелен, ручное ткацтва, аўтарская тэхніка, лён, джут, магнітафонная стужка, сінтэтычная нітка. 2012.
5 ▪ Ала Непачаловіч. Жыва. Габелен, рамізнае ткацтва, бавоўна, паўвоўна. 2010.
6 ▪ 7 ▪ Фрагменты экспазіцыі.

6

7